

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Кафедра географії та геоекології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри

Семенюк Л.Л.
" 29 " серпня 20 19 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
КОМПЛЕКСНОЇ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Галузь знань 01 Освіта
(шифр і назва напрямку підготовки)

ОПР Бакалавр

спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)
(шифр і назва спеціальності)

ОПП середня освіта (Географія та краєзнавчо-туристична робота)

факультет природничо-географічний
(назва факультету)

Робоча програма навчальної комплексної суспільно-географічної практики для студентів 4 курсу спеціальності **017.07 Середня освіта (Географія), ОПП Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота**

Розробник: кандидат географічних наук, доцент Семенюк Л.Л.

Робочу програму схвалено на засіданні **кафедри географії та геоєкології**

Протокол від "29" серпня 2019 року №1

Зав. кафедри _____ (Семенюк Л.Л.)
(підпис)

ВСТУП

При формуванні робочої програми враховані нормативні документи: Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII; Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII; Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом МОН України від 08.04.1993 № 93; Рекомендацій про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, розроблених Державною науковою установою «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» у 2013 році; Положення про організацію освітнього процесу в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (2019-2020 н.р.), ОПП Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота - https://www.cuspu.edu.ua/images/pgf/geogr/OPP/OPP_geografiya_bak2016.pdf, а також Наскрізної програми практик спеціальності Середня освіта (Географія).

Навчальна практика є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців із вищою освітою. Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення у разі одержання необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до стандартів освіти.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

1.1. Характеристика навчальної практики:

Кількість кредитів: **1,5**

Загальна кількість годин: **45**

Нормативна складова

Семестр: **7-й**

Вид контролю: **диф. залік**

1.2. Мета суспільно-географічної практики - закріплення й поглиблення студентами знань, одержаних під час аудиторних занять у процесі вивчення теоретичних і практичних засад географічних дисциплін; вивчення особливостей соціально-економічного та соціально-культурного розвитку регіону проходження практики.

1.3. Основними завданнями суспільно-географічної практики є:

- безпосереднє вивчення на місці різних типів населених пунктів, промислових та сільськогосподарських підприємств;

- ознайомлення з археологічними, історичними, архітектурними об'єктами, особливостями природокористування та природоохоронними проблемами регіону;
- навчання студентів методам комплексного вивчення території з позицій її соціально-економічного використання;
- набуття студентами навичок і прийомів ведення стаціонарних та маршрутних економіко-географічних досліджень і спостережень, збору польової інформації про природні, соціально-економічні, культурно-історичні ресурси досліджуваної території.

На відміну від попередніх польових практик на даній практиці пріоритет належить вивченню господарських і соціальних явищ. Головна увага звертається на питання господарської оцінки використання природних умов і ресурсів, освоєння території для розселення і різноманітних аспектів людської діяльності, а також охорони природного середовища. Особлива увага звертається на процеси територіального поділу праці, виявляється в кожному конкретному випадку ті переваги, які він дає, прослідковується, як і в яких формах він реалізується.

1.4. У результаті проходження навчальної практики у студента мають бути **сформовані такі компетентності:**

ЗК4 - здатність до провадження дослідницької та/або інноваційної діяльності.

ЗК6 - здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї (креативність), приймати обґрунтовані рішення, адаптуватися та діяти в новій ситуації.

ЗК7 - навички забезпечення безпеки життєдіяльності.

ЗК8 - навички використання інформаційних і комунікаційних технологій в процесі навчання або дослідження, пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК12 - навички міжособистісної взаємодії, вміння працювати автономно та в команді.

ФК2 - здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних ресурсів та природокористування, природних і суспільних територіальних комплексів.

ФК7 - володіння методикою географічних досліджень, здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН3 - розуміє взаємозв'язки географічної оболонки Землі та суспільства; тенденції взаємодії суспільства та природи в часовому вимірі; роль природно-географічних факторів у розвитку суспільства на різних етапах; пояснює зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, формулює наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства, усвідомлює важливість збереження навколишнього середовища, охорони біологічного різноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності;

ПРН18 - проводить польові природознавчі, фізико-географічні й суспільно-географічні, а також педагогічні дослідження, інтерпретує отримані результати досліджень, застосовує їх у професійній діяльності для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої і природоохоронної роботи;

ПРН27 - дотримується сам під час польових і виробничих практик, та формує в учнів екологічні цінності й відповідальне ставлення до природи, повагу культурних цінностей і традицій місцевого населення під час краєзнавчих екскурсій і туристичних походів.

1.5. Мета, завдання і зміст практики визначають форми її проведення:

- наукова або науково-виробнича екскурсія;
- маршрутні спостереження;
- збір інформації із публікацій місцевої преси;
- камеральна обробка зібраної інформації і матеріалів спостережень;
- складання і оформлення звіту.

1.6. При економіко-географічному вивченні використовуються різні методи дослідження:

А) методи і прийоми збору інформації:

- польові комплексні спостереження економіко-географічних об'єктів з фіксацією матеріалів спостережень;
- вивчення ключових географічних об'єктів;
- збір статистичних матеріалів;
- соціологічні обстеження і опитування.

Б) *методи обробки інформації:*

- порівняльно-географічний;
- аналіз статистичних матеріалів;
- картування;
- складання економіко-географічних характеристик.

2. ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Навчальна практика (4 курс) проводиться за маршрутом, який пропонують студенти групи до початку польового етапу практики. В залежності від фінансових можливостей практика може проходити, як в межах Кіровоградської області, так і з виїздами її межі.

Комплексна суспільно-географічна практика складається з трьох періодів: підготовчого, польового і заключного (камерального).

2.1. Підготовчий період практики (1 день):

Охоплює учбово-методичні, організаційні та технічні засади.

1). Учбово-методична підготовка включає:

- а). ознайомлення студентів з цілями і завданнями практики, методами і прийомами роботи, методикою ведення польових щоденників;
- б). попереднє вивчення програми практики, засвоєння видів звітної документації підприємств та організацій;
- в). ознайомлення з літературою та картографічними матеріалами стосовно складення економіко-географічної характеристики базового пункту практики.

2). Організаційна підготовка практики:

Бесіда керівника практики зі студентами з питань дотримання правил техніки безпеки, збереження життя і здоров'я під час польової практики. Розподіл обов'язків у студентській групі, вирішення ряду організаційних питань

(підготовка та відправлення ділових листів на підприємства, в організації, підготовка та оформлення документації практики).

3). Технічна підготовка й підбір учбових матеріалів, обладнання, посібників, необхідних для практики.

2.2. Польовий період (5 днів) проходить у формі екскурсій на підприємства та маршрутних виїздів (автомобільним транспортом). Робота кожного студента в польовий період: ведення індивідуального щоденника спостережень, періодична (по графіку) участь у веденні групового щоденника.

Різні об'єкти (міста, підприємства) вивчаються з різним ступенем детальності. На одні об'єкти складають короткий паспорт (наприклад, якщо стоїть завдання охарактеризувати промислово-транспортний вузол або місто), інші вивчають монографічно (за програмою вивчення морського порту, заводу). При цьому студенти збирають на підприємствах і в організаціях первинний матеріал, аналізують його, здійснюють виробничі екскурсії, вивчають матеріали музейних експозицій і навколишню природну обстановку.

В процесі вивчення окремих економіко-географічних об'єктів основні завдання практики вирішуються взаємозв'язано. Місто, наприклад, вивчається як економічний, адміністративний, організуючий центр конкретного територіального національногосподарського комплексу або його частин, і в той же час, як один із найважливіших економіко-географічних об'єктів взагалі. Кожен студент, крім того, отримує індивідуальне завдання, виконання якого не входить в терміни проведення суспільно-географічної практики, проте здійснюється у вільний час. Суть завдання полягає у монографічному дослідженні одного з підприємств у місці постійного проживання студента та складанні його комплексної економіко-географічної характеристики.

2.3. Заключний (камеральний) період практики (1 день):

По закінченню практики кожна група (бригада) подає груповий звіт, до складу якого входять:

- щоденні спостереження та виконанні завдання;
- індивідуальні польові щоденники членів групи;

- індивідуальні звіти студентів по монографічних дослідженнях окремих підприємств, здійснених поза термінами польової практики.

Звіт включає графічні матеріали, статистичні таблиці, фотодокументи, зразка продукції підприємств, місцеві видання, що вміщують інформацію про географічну специфіку району практики.

Самостійна робота під час польової практики передбачає роботу з літературними джерелами, періодичними виданнями, електронними носіями інформації та картографічними матеріалами на попередньому етапі практики та роботу зі щоденником, мапами, приладами тощо, під час власне польового періоду практики.

Вимоги до оформлення звіту про проходження польової практики

Звіт про проходження студентами польової практики повинен у повній мірі відображати особливості діяльності студента під час проходження ним практики. В ньому мають бути відображені: термін та регіон проходження практики, графік руху по маршруту, природні умови регіону проходження польової практики, основні об'єкти спостережень, результати практичних завдань, необхідні картографічні, фотографічні чи інші матеріали, що ілюструють роботу студента на практиці, загальні висновки студента про виконані ним завдання і ступінь досягнення поставленої мети тощо.

Порядок захисту результатів проходження польової практики

Захист результатів проходження польової практики відбувається у формі визначеній керівником польової практики і таким чином, який дозволяв би адекватно оцінити якість проведених студентами робіт. Варіантами захисту може бути усна співбесіда, письмова робота, перевірка керівником звіту про роботу чи щоденника польових робіт тощо. Важливою формою перевірки якості роботи студентів також є звітна студентська конференція.

3. НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА 2019 / 2020 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

3.1. Контингент студентів

- факультет: природничо-географічний;
- курс: IV, група ГК 16 Б

3.2. Термін проведення

- VII семестр;

3.3. Регіон проведення польової практики

Кіровоградська область

3.4. Зміст польової практики

Щоденні роботи:

- візуальні спостереження суспільно-географічних та природних об'єктів;
- екскурсійні відвідини промислових об'єктів;
- аналіз літератури та статистичних даних;
- заслуховування тематичних повідомлень студентів;
- ведення щоденника польової практики.

Головним завданням практики є безпосереднє ознайомлення із суспільно-економічними особливостями Кіровоградської області, вивчення Кропивницького промислового вузла, його галузевої структури, зокрема, підприємств, що визначають спеціалізацію території та допоміжних і обслуговуючих галузей.

3.5. Основні екскурсійні об'єкти:

1. ПАТ «Ельворті» (ознайомлення зі структурою та особливостями виробництва, основними технологіями, географічними аспектами постачання сировини та продажу готової продукції)
2. ПАТ «Зорянка» (ознайомлення зі структурою та особливостями виробництва, основними технологіями, географічними аспектами постачання сировини та продажу готової продукції)
3. ПАТ «Гідросила» (ознайомлення зі структурою та особливостями виробництва, основними технологіями, географічними аспектами постачання сировини та продажу готової продукції)
4. Міжнародна агропромислова виставка «Агроекспо»
5. Виставка промислової продукції місцевих виробників

3.6. Обладнання для проведення польової практики

- щоденники польової практики;
- топографічні та тематичні мапи регіону проведення польової практики;
- тематична література та періодичні видання;
- JPS-навігатор;

- фотоапарати;
- канцелярське приладдя.

3.7. Форма контролю результатів проходження практики

- Щоденники польової практики, залік, звітна конференція студентів.

3.8. Термін підготовки звітної документації студентів

- не пізніше 27 грудня 2019 року.

4. ОBOB'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ:

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед направленням студентів на практику: інструктаж про порядок проходження практики та інструктаж з техніки безпеки, надання студентам необхідного пакету документів (витяг з програми, календарний план, індивідуальне завдання, розпорядок камерального дня тощо);
- повідомляє студентів про систему звітності по практиці, роз'яснює вимоги щодо написання та захисту звіту практики;
- забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;

5. ОBOB'ЯЗКИ СТУДЕНТА НА ПЕРІОД ПРАКТИКИ:

Не менше ніж за 7 днів до початку практики студенти повинні **знати:**

- маршрут та строки практики;
- прізвище, ім'я та по батькові керівника практики від кафедри, його координати;
- місце і час зустрічі з керівником у перший день практики.

Мати:

- календарний графік проходження практики;
- індивідуальні завдання, знати особливості їх виконання;
- щоденник польового етапу практики.

У процесі проходження усіх етапів практики **студент зобов'язаний:**

- своєчасно прибути на кафедру для вирішення усіх організаційних питань з проведення практики та прибути на інструктаж перед початком практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою

- практики згідно вказівок керівника практики;
- чітко дотримуватися діючих на підприємствах, установах і організаціях, які відвідуються під час практики, правилам внутрішнього розпорядку. На студентів-практикантів, які порушують правила внутрішнього розпорядку та виробничої дисципліни, керівниками практики подаються доповідні записки керівнику практики від кафедри (факультету). Декан факультету вирішує питання подальшого проходження практики.
 - чітко дотримуватись календарного плану виконання індивідуального завдання, режиму організації праці під час практики, правил техніки безпеки праці;
 - щоденно вести щоденник з практики під час польового етапу;
 - своєчасно оформити звітну документацію (звіт з проходження практики, щоденник практики) та подати її на кафедру у встановлені наказом терміни;
 - своєчасно прибути на захист практики та на звітну конференцію за результатами практик.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Під час оцінювання результатів практики враховуються такі показники:

- організованість, дисциплінованість і добросовісне ставлення до роботи студента-практиканта, його ініціативність і творчість;
- повнота виконання програми практики та ведення щоденника;
- якість оформлення документації;
- своєчасність здачі документації;
- відповіді студента на поставлені запитання під час захисту звіту.

До основних форм звітності студентів про практику відносяться наступні документи:

- 1) Щоденник практики.
- 2) Бригадний звіт (з індивідуальною складовою)
- 3) Підсумковий контроль.

Оцінка за практику виставляється з урахуванням роботи студентів на всіх її етапах. Підсумки практики доповідаються керівниками практики та обговорюються на засіданні кафедри.

Схема нарахування балів

Оцінювання видів робіт					Сума
Камеральна робота	Польова робота	Ведення щоденника практики	Індивідуальне завдання	Захист звіту	100 балів
10	20	20	30	20	

Підсумкова оцінка за практику виставляється за такою системою:

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. *Заповідні куточки Кіровоградської землі.* – Колектив авторів під заг. ред. Т.Л.Андрієнко. - Кіровоград: ТОВ «Імекс- ЛТД», 2008. – 245 с.
2. *Історія міст і сіл Української РСР.* В 26 томах. Кіровоградська область – К.: Головна редакція Української Радянської енциклопедії, 1972. – 815 с.
3. *Кизименко П.* Пам'ять степів. Історичні нариси з минулого Кіровоградщини. – Кіровоград: ПВЦ Мавік, 2003. – 246 с.
4. *Кривульченко А.І., Вовк В.М., Семенюк Л.Л. та ін.* Кіровоградська область: Географічний атлас: «Моя мала Батьківщина». Відповідальний редактор Т.В.Погурельська. – К.: ТОВ «Видавництво «Мапа», 2012. – 20 стор.
5. Кіровоградська область (авт. – Кір'янов М.М., Козир І.А., Кривульченко А.І., Мирза-Сіденко В.М., Семенюк Л.Л., Чорний О.В.) / Енциклопедія сучасної України. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. – Т.ХІІІ.
6. Кіровоградщина. Історія рідного краю: навч.посібник. /за ред. І.А.Козир. – Кіровоград: Імекс – ЛТД, 2012. – 304 с.
7. *Національний атлас України.* – К.: ДНВП «Картографія», 2007. – 440 с.

Додаткова

1. Географічна енциклопедія України: в 3-х т./ Редкол.: Бабичев Ф.С, Беляев В.І., Маринич О.М (відповід. ред.) та ін. – К.: Українська радянська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1989 – 1993.
2. Трудовий потенціал Кіровоградської області: стан та перспективи розвитку (колективна монографія) / За ред. М.В. Семикіної. - Кіровоград: ВАТ «Кіровоградське видавництво», 2008.-304с.
3. Коваль А.П. Знайомі незнайомці: походження назв поселень України; Наук.-попул. Вид. – К.: Либідь, 2001.- 304 с.

8. Інформаційні ресурси

www.nbu.gov.ua	Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського
www.uk.wikipedia.org	Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»
http://www.ukrstat.gov.ua/	Державний комітет статистики
http://www.me.gov.ua/	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
http://kirstat.kw.ukrtel.net/	ГУС у Кіровоградській області
http://minagro.gov.ua/	Міністерство аграрної політики та продовольства України